

ad minimum in iis sacramentis, in quibus par ratio est, eo quod aut nunquam aut saltem non pro certo tempore iterari possunt, in confirmatione dico, extrema unctione, ordine, matrimonio. — In Eucharistia autem reviscentia a nemine admittitur: in poenitentiae sacramento possitne accidere, acriter disputatur: de quo suo loco dicemus.

3. Sed ut sacramentum aliquod revera reviviscat, certa quaedam dispositio requiritur in eo, qui primo illud sine effectu gratiae recepit. Quaeenam vero sit illa dispositio necessaria, vide infra n. 50 et 52, videlicet saltem attritio, saepe contritio aut confessio.

Caput II.

De materia et forma Sacramentorum.

10 Sacramenta, ut dictum est, „tribus perficiuntur, materia et forma et persona ministri cum intentione etc.“ Quare de horum singulis agendum.

Materia et forma nominantur secundum analogiam ejus distinctionis, quae a schola in corporibus eorumque compositione fieri consuevit; siquidem quodlibet corpus materiâ et formâ constare docet. Sicut igitur in corporibus materia pars determinabilis est, ac per formam corpus substantialiter *tale* constituitur, forma vero illud elementum est, quod dat hoc determinatum esse: ita etiam in sacramentis forma vocatur, quae reliquum ritum magis determinat in suam significationem, materia est, quae significationem satis determinatam nondum habet.

11 Materia est plerumque res aliqua sensibilis, quae in ipso sacro ritu adhibetur, forma vero illa ritus pars, quae ad rem sensibilem ejusque usum accedit et communiter per verba reliquum ritum comitatur.

Doctrinam necessariam circa materiam et formam hisce complecti possumus:

I. Materia distinguitur remota et proxima. Prior dicitur ipsa res, quae adhibetur, e. g. aqua in baptismo, chrisma in confirmatione etc.; posterior est ipse actualis usus seu applicatio materiae remotae ejusque directio ad formam, quacum jungatur, scilicet aquae infusio in baptismo, unctio in confirmatione etc., in Eucharistia panis et vinum ut subjiciuntur verbis consecrationis.

II. Materia et forma, quum ad essentiam pertineant, in quam se habere facultatem Ecclesia negat, debent omnino adhiberi secundum divinam institutionem; aliter de valore sacramenti actum est. Ea autem, quae in materiae et formae applicatione a Christo ipso non plene ad infima determinata sunt, secundum Ecclesiae praescriptum fiant oportet. Omne igitur vitium in sacramentis sedulo cavendum est, et probe sciri debet, quatenam in singulis sacramentis sive certo, sive etiam dubie tantum sint essentialia. Et quia non semper usque ad ultimos apices scimus, quatenam a Christo ut necessaria elementa constituta sint: Ecclesiae praescripta, ut infallibilis ducis, ad amissim sunt servanda.

III. Materia cum forma uniri debet, idque pro diversitate sacramentorum plus minusve arcte, scilicet semper ita, ut unum elementum ab altero vere determinetur.

IV. Porro in vitiis seu defectibus, quos minister declinando a norma per Ecclesiam praescripta committere potest, distinguitur defectus *essentialis* et *accidentalis*, dubius seu probabilis, et certus. *Accidentalis* ille vocatur, qui recedit quidem a praescripta norma circa materiam et formam, non ita tamen, ut eam in alteram mutet valoremve sacramenti attingat: si autem accidit, ut talis mutatio fiat valorque sacramenti attingatur, defectus est *essentialis*. Quando vero haec re ipsa fiant, in singulis sacramentis tractandum est.

V. Defectum accidentalem committere, etsi valor sacramenti in tuto positus sit, tamen pro majore minoreve rei gravitate peccatum est aut mortale, aut veniale. Defectum vero essentialem, etiam dubie essentialem, committere, naturâ suâ semper grave est peccatum.

Majoris explicationis causa nota circa essentialia defectus: 12

1. Si materia sive remota, sive proxima non manet secundum humanam aestimationem eadem illa, quam Christus instituit, defectus essentialis est. Dixi: „eadem secundum humanam aestimationem“; recte enim sumitur, Christum, quum certam materiam pro sacramento constitueret, communem aestimationem respexisse potius, quam artem physicam et chemicam: nihilominus etiam eas in dubio attendamus oportet.

Si forma seu verba secundum communem loquendi usum inter homines vigentem sensum non amplius faciunt, aut alium sensum quam forma praescripta, defectus est essentialis. Corruptio autem vel mutatio, quae in communi loquendi et intelligendi usu sensui non obstat, neque in sacramentali forma pro essentiali haberi potest.

2. Quare communiter statuuntur hae fere regulae:

1) Facilius forma corrumpitur, si litera mutatur aut omittitur in initio, quam in fine verbi, v. g. si dicis ‚matris‘ loco ‚patris‘.

2) Facilius essentialis defectus inducitur, si mutatio fit ex industria, vel in iis circumstantiis, quae pravam mentem manifestant, quam si fit ex inadvertentia aut linguae incitia. Celebre exemplum habemus in responso Zachariae Papae, qui formulam baptismi „Ego te baptizo in nomine Patria et Filia et Spiritus sancta“ validam judicavit, si facta esset ex incitia; invalidam, si ex consulto corruptio haec obtinisset.

3) De essentiali defectu committendo timeri debet, si forma pronuntiatur modo non satis audibili, eo quod non habeas satis certo veram elocutionem: de qua re cf. infra n. 243.

4) Essentialis defectus est, si materia et forma non ponuntur ab eodem ministro. Nam quum uterque ritus *unam* actionem sacram nomine Christi ponendam constituat, vere nihil fit, si talis divisio inducitur. Adde, quod verba plerumque ne *verum* quidem sensum exhibebunt.

Sunt nihilominus aliqui theologi, qui in extrema necessitate talem administrationem, si aliter fieri nequeat, permittant, ut scilicet extreme periclitanti aliqua, etsi valde tenui, probabilitate succurratur. Putant enim non esse evidens, talem divisionem valori sacramenti obesse, eo quod uterque, et qui materiam applicet et qui formam pronuntiet, non suo, sed Christi nomine agat; ac proin verba formae ut in persona Christi prolata videri posse verum sensum retinere. Ita Cajetan., atque etiam Suarez, loquens de baptismo, disp. 23 sect. 3 n. 14 ait: „non nego posse tali modo, (i. e. a muto, qui infundat aquam, et altero vineto, qui formam pronuntiet) conferri in casu necessitatis, quia melius est accipere baptismum dubium, et aliquo modo probabilem, quam omnino nullum.“ Sacramentum sic collatum quam primum conditionate repeti debere, certissimum est.

- ¹³ 5) Unio seu simultaneitas inter materiam et formam ea requiritur, qua verba vere ad actionem referri eamque determinare possint. Non igitur una eademque unio temporis relate ad omnia sacramenta requiritur, sed modo strictior, modo minus stricta.

Ut singula percurram, de Sanctissima Eucharistia nihil dicendum est. In poenitentia et matrimonio major potest esse distinctio inter diversas partes seu diversa elementa, quae haec sacramenta adaequate constituunt, quum in iudicio et in contractu — qui sunt horum sacramentorum essentialia modi — tanta simultaneitas non requiratur.

In reliquis sacramentis optimum est, omnino eodem tempore, quo verba pronuntiantur, actionem sacramentalem seu applicationem materiae fieri. Attamen a) dubitari nequit de sacramenti valore, si, antequam applicatio materiae finiatur, prolatio verborum incipiat, aut vice versa, imo b) videtur satis certa esse sacramenti collatio, quamquam illicita, si *immediate post* seu cum finita applicatione materiae, nullo temporis spatio interjecto, prolatio formae incipiat, aut vice versa; aut c) etiam tum, quando aliquod, sed *brevissimum spatium* intercedit, siquidem unio materiae et formae moraliter sumenda est: verum in ultimo casu facile dubium prudens oriri potest.

De hac doctrina, unionem essentialem etiam consistere, si materia et forma se invicem ita excipiant, ut una immediate post alteram ponatur, vide Suarez in III. partem S. Thom. d. 2 sect. 2, Lugo *respons. moral.* l. 1 dub. 33, Reginald. *for. poenit.* l. 27 n. 31 et l. 26 cap. 3, Greg. de Valent. disp. 4 q. 1 punct. 3, Salmantie. *de baptismo* cap. 3 n. 44, Scavini t. 3 n. 13 (ed. 10), S. Alph. l. 6 n. 9. (NB. S. Doctor quidem in *H. A. exam. ordinand.* app. 3 n. 6 vocat hanc opinionem practice non probabilem, quamquam eam in maj. theol. moral. hisce verbis proponit, de prolatione verborum immediate ante vel post actionem tractans, „de hoc [i. e. de valore] videtur non posse dubitari“.)

6) Sicut separatio formae et materiae essentialem defectum facile inducit, ita etiam — idque in *omnibus* sacramentis observari debet — a fortiori divisio ipsius formae, morâ aliquâ vel etiam extraneis verbis interjectis, facile invalidam, aut saltem dubiam reddit sacramenti administrationem, non tamen minima interjecta mora.

- ¹⁴ 3. Ex dictis colliges praeter casus speciales jam allatos:

1) Valere baptismum, si parochus dicat: Ego te baptizo (conversus se ad garrientes pueros interponit: silete pueri) in nomine Patris,

et Filii et Spiritus Sancti. V. Busenb. l. 6 tr. 1 cap. 1 dub. 2, Gury *casus* t. II. n. 154. 2, Gobat tr. 1 n. 39 et 46, Tambur. *de sacr.* l. 2 cap. 1 § 1 n. 10;

2) dubium vero evadere baptismum, si parochus ita procedat: „Ego te ba— (interjicit: silete pueri nequam) —ptizo in nomine Patris etc.“ Tamb. ib. n. 15;

3) non evadere dubium baptismum, si loco verborum in n. 2) interpositorum *brevissima* tussis aut sternutatio syllabas diviserit: at quia facile brevissimam illam moram minister excedere potest, securius est in talibus casibus saltem verbum inceptum integrum resumere, imo si mora paulo longior fuit, etiam forma ab initio redintegranda est. V. Tamb. ib. n. 15;

4) non evadere dubiam extremam unctionem, si loco „deliquisti“ sacerdos pronuntiaverit corrumpe vocem „deliquisti“; dubiam fieri si errando dicat: „quidquid per visum etc. de reliquisti“; certo invalidam esse, si ex industria illa corruptio in vocem „de reliquisti“ fieret. Vide Gobat tr. 8. n. 811.

4. Materiâ aut formâ dubiâ extra casum necessitatis, quo certa¹⁵ haberi nequit, uti non licet, quando dubium manet. Quando autem dubium consequenter ad usum aufertur (ut explicabitur infra praecipue in tractatu *de poenitentia*), materia et forma jam est moraliter certa.

Hinc pro diversitate sacramentorum aliquando *moralis* certitudo etiam paulo latius sumpta sufficere debet, praesertim si nimia sollicitudo scrupulis viam aperiret, et sacramentorum administrationem odiosam nimisque difficilem redderet.

In casu necessitatis vero materia dubia, etiam tenuiter probabilis, adhibenda est, ea tamen conditione, ut 1) quae haberi possit certior, saltem minus certae semper praeferatur; 2) postea, si tempus et facultas suppetat, sacramentum sub conditione ad securitatem repetatur. Imo sic accidere potest, ut in sacramentis summe necessariis pluries conditionatam repetitionem facere necesse sit atque minus dubia collatio magis dubiae pluries succedere debeat. De qua repetitione jam fusius est dicendum.

Scholion. Generatim sacramenta singulis hominibus singulatim per suam materiam et formam administranda sunt, nisi necessitas urgeat. At *una actione, vel forma* pluribus simul sacramenta conferre sine necessitate (plures baptizare, absolvere simul) peccatum quidem est, sed veniale ex S. Alph. l. 6 n. 29 et Lacroix l. 6 p. 1 n. 44, modo ne periculum nullitatis propter incuriam inducatur.

Caput III.

De Sacramentis iterandis.

Quoniam, ut modo dictum est, sacramentum cum dubia materia,¹⁶ sive cum dubia forma — quod rarius quidem occurrit — collatum conditionate repeti debet, operae pretium est, sub uno conspectu regulas de iterandis sacramentis exhibere:

Regula 1: *Non licet* sacramentum iterare, si dubium, quod de valore sacramenti movetur, omni rationabili fundamento caret.

Regula 2: *Licet* sub conditione sacramentum iterare, quando rationabile dubium de sacramento valide collato adest.

Pro rationabili autem, ita ut sub conditione sacramentum repeti possit, dubium aliquod habetur facilius quidem in sacramentis aut necessariis, aut in se non iterabilibus; generatim autem tunc censetur rationabile: 1) quando *in dubio juris* opinio negans valorem aut dubitans de eo *non est aperte falsa*; 2) *in dubio facti*, quando, spectatis circumstantiis, *non pro mero et inani scrupulo* haberi debet. Gobat de baptismo iterando loquens tr. 2 n. 381 sic explicat: „dubium ut-cunque rationabile *seu non aperte vanum*.“

Regula 3: *Debet* repeti sacramentum sub conditione, si occurrit dubium, ex quo repetitio licita evadit, et insuper secundum regulas justitiae aut caritatis adest obligatio curandi, ut homini, de quo agitur, certius sacramentum administretur, ne sc. aut notabili bono privatus existat, aut gravis damni periculo exponatur.

¹⁷ **Plenior explicatio.** Nota ad I. 1. Repetere sacramenta sine ulla rationabili causa, per se mortale peccatum est. Attamen ex scrupulo, quamquam inani, perturbante tamen et molesto, formam sacramenti sub conditione repetere, censent non grave peccatum esse Reuter *theol. mor.* parte 4 n. 60. 4, Tamb. *de sacr.* l. 1 cap. 1 § 3, Gobat tract. 7 n. 171. Dicunt nimirum: „Imo videntur scrupulosi excusari ab omni peccato ratione status perplexi, quum putent, se peccare gravius, si omittant repetere, et saepe non sit locus prudenti considerationi“: Reuter l. c.; vel: „Quid si sit leve dubium atque adeo sit merus scrupulus animi pusillanimis, peccabiturne mortaliter ab eo, qui, ut amoveat a se scrupulum illum, repetit formam sub conditione? Respondeo, non audeo hunc condemnare de mortali, sed solum de veniali, quia non irrogat gravem injuriam Deo vel sacramento, dum se movet tam bono fine non offendendi ipsum eundem Deum, licet non effugiat culpam certe levem imprudentiae“: Tamb. l. c.

2. Potest tamen ejusmodi repetitio inanis aliquando grave peccatum evadere, nimirum si quis *advertens* consuetudinem contrahit frequenter irrationabilem illam repetitionem committendi, aut si non adlaborat, consuetudinem illam objective graviter peccaminosam auferre: quod re ipsa raro locum habebit. Cf. Sporer *de sacr. in gen.* n. 99. — Quare etiamtum, qualibet vice, qua fiat irrationabilis illa repetitio, graviter peccari, dici nondum potest.

3. Etiam unum tantum verbum in sacramentorum forma inaniter repetere, peccatum est, attamen per se veniale peccatum non excedit. Reuter l. c. n. 60. 3, Sporer l. c. n. 98, Gobat tract. 1. n. 42.

¹⁸ Ad II. et III. 1. Si sacramentum, de cujus valore dubitatur, omnino necessarium est sive absolute, sive respective, aut si ab ejus valore multa alia pendent, prorsus fieri debet repetitio, quamdiu valor sacramenti non est *vero* non lato sensu *moraliter certus*. Ita, si agitur

de baptismo, ordine, de moribundi absolute, de unctione moribundi sensibus destituti. Quare fere si *licet* repetere, repeti etiam *debet*.

2. Nihilominus accidere potest aliquando etiam in sacramentis valde necessariis, ut baptismo et ordine, ut licita quidem sit conditionata sacramenti repetitio, praescripta non sit. Nam 1) quoad dubium facti, scrupulus molestus et diuturnus aliquando licitam reddere potest repetitionem etiam non necessariam. 2) Quoad dubium juris aliquando existunt opiniones scriptorum paucorum negantium sacramenti valorem vel valorem certum, quae tamen, re melius discussa, postea evadant ratione adeo destitutae, ut vix levissimam probabilitatis umbram ex externa potius, quam ex interna probabilitate retineant. Hinc fieri potest, ut certus aliquis modus conferendi aliquod sacramentum habeatur communi sententia non theoretice, sed practice etiam moraliter certus, aliquibus tamen scriptoribus eum valorem etiam theoretice in dubium vocantibus, praesertim ex priore aetate. Quod si obtinet, obligatio repetendi sacramentum sic collatum statui nequit; verum etiam repetendi licentia non facile debet negari, nisi authentica declaratio hac in re facta fuerit.

Exempla rem declarabunt:

Si ordo ita collatus esset, ut non in ipso tactu instrumentorum, sed immediate post eum verba „Accipe potestatem etc.“ prolata sint: Lugo *resp. moral.* l. 1 dub. 33 fuse defendit, ordinationem *non debere* quidem conditionate repeti, repeti tamen posse ad sedandam inquietudinem.

Accedit, quod non quodlibet aliquot theologorum placitum seu dubium sufficit ad imponendam obligationem repetendi sacramentum, imo, meo iudicio, ne ad licitam quidem reddendam repetitionem. Scriptores non pauci in dubium vocant ordinationem presbyteri, qui in ordinatione sua praeter patenam et calicem non etiam hostiam tetigerit: v. S. Alph. l. 6 n. 752, imo numerus scriptorum ibi citatorum facile augeri potest. Nihilominus, nedum repeti debeat talis ordinatio, mihi persuasum est, ne licere quidem eam repetere, quum plus quam moraliter certum sit, eum tactum ad essentiam non pertinere.

Aliud exemplum esse potest baptismus ab acatholicis collatus. En fieri potest, ut propter consuetudinem rectam in certa quadam secta observatam neque de recta intentione neque de necessaria materia et forma ita dubitari possit, ut baptismus repeti *debeat*, e contrario neque tanta evidentiā valoris existat, ut repeti baptismum *illicitum* sit¹.

¹ Ceterum patet, in hoc necessario sacramento potius inclinandum esse in conditionatam repetitionem. Hanc esse etiam mentem Apostolicae Sedis, utut prohibuit, quominus repeteretur baptismus ex hac sola causa quod collatus esset a ministro haeretico, declarabunt haec documenta recentiorum Conciliorum Romae approbata.

A. De baptismo a catechistis rudibus collato habes in Collect. Lac. t. VI. col. 670 pro appendice ad Synodum Pudicherianam Instructionem S. Congr. de Propag. F. ad omnes Vicarios Apostolicos Indiarum Orient. in ea-que sequens praeceptum: § XLIV „Extenderunt quoque iidem EE. PP. ad omnes vicariatus praescriptiones Pudicherianae memoratae synodi habitae anno 1849 circa reiterationem baptismi sub conditione. 1. Unusquisque missionarius catechistas suos et ‚Covilpelleas‘, id est, inferiores catechistas aut (officiales), semel saltem singulis annis diligenter examinare tenebitur, ut certior fiat, quinam inter illos sint fiducia digni. 2. Ut non teneatur missionarius baptizatos a catechista fiducia digno sub conditione baptizare, requiritur ut adsint duo testes qui testificari possint, baptismum

3. Si vero sacramentum, de cujus conditionata repetitione quaeritur, non ita necessarium est, perpendi debet: 1) quam probabile sive

fuisse legitime collatum; quibusdam tamen casibus exceptis, in quibus singulis perpendis circumstantiis, attenta peritia et probitate catechistae, cui tamen fiducia non est nimis facile concedenda, fieri potest, ut nullum prorsus probabile dubium circa validitatem baptismi oriatur, etiamsi non adfuerint duo testes. 3. Catechista infantem aliquem baptizaturus testes, quotiescunque poterit, advocare tenebitur dabitque operam, ut testes apprime noscant, quaenam sint conditiones ad hujus sacramenti validitatem requisitae. 4. Pueros a catechista fide digno baptizatos non licebit missionario sub conditione rebaptizare, si praedicta exhibeantur testimonia, nec ulli pateat suspitioni testium sinceritas." 8. Sept. 1869.

B. De baptismo eorum, qui ab heterodoxis baptizati sunt, daturus sum praescripta Concilii plen. Baltim. II. art. 240 et 241 ex Coll. Lac. t. III. col. 461.: „240. Haeretici autem plerique quum de baptismo parum recte sentiant, eumque merae caerimoniae loco habeant, quae nihil ad animae salutem consequendam juvet, ritus quosdam, qui maximi momenti sunt, et sine quibus haud consistit sacramenti ratio, negligere saepissime solent. Ideoque eos, quos singularis Dei gratia ex illorum castris evocat atque educit, quum Ecclesiae nomen dant, iterum baptizari fere semper oportet. Neque tamen omnes ab haereticis olim baptizati, statim temere a sacerdote, ad quem accedant, iterum baptizari debent. Hoc enim fieri vetatur, dummodo non adsit probabile dubium invaliditatis baptismi. Neque de omnibus, nullo discrimine, per principia quaedam, ut ajunt, generalia judicandum est: sed in singulos, qui oblatis fuerint, casus, non levi quidem aut perfunctorio, sed diligenti examine, inquirendum est explorandumque, num in singulis servata fuerit debita materia ac forma. Quod postulat tum Sacramenti dignitas, tum verba ipsa legis ecclesisticae, quae Roma paucos ante annos ad nos transmissa fuit. Si post accuratum examen, aliquid necessarium defuisse constet, baptismus absolute iteretur; si dubium aliquod adhuc supersit, iteretur adjecta conditione; si denique, perpensis omnibus, nihil omnino Sacramenti substantiae defuisse appareat, baptismum iterare ne quis audeat, aut per alium iterare sinat. Secus enim contrahitur illa labe et macula, quam *irregularitatis* nomine Theologi appellant.

241. Quod idem dicendum est, si forte dubium de valore baptismi ab obstetrice, aut alia persona laica administrati excitatum fuerit. Non illico, ob exortum dubium, iterandus est baptismus; sed tota res caute et diligenter investiganda, et testimonio eorum, qui interfuerunt, definienda. Qua in re monet Benedictus XIV, unum testem fide dignum sufficere ad validitatem baptismi probandam."

Paucas notas adjicio: 1. Verissime dicitur, in singulis casibus diligenti examine inquirendum esse, num servata fuerit debita materia et forma. Id enim etiam postea anno 1878 generali edicto S. Officium denuo inculcavit. Verum non meâ tantum sententiâ, sed ipsius Sae Congr. de Propag. F. iudicio (cf. S. C. epistola ad Vicar. Ap. Mayssuriensem in Collect. Lac. t. VI col. 698), illud „diligens examen" intelligitur plane: *prout adjuncta ferant*; atque suprema lex semper esse debet, ut aeterna salus hominis in tuto collocetur. Quapropter etiam tum PP. Americani, tum S. Officium addiderunt: si *aliquod* dubium supersit, baptismum esse sub conditione iterandum. 2. Ut autem diversorum adjunctorum discrimen explicem, propono exemplum. Sume matrem vel cognatum aliquem infantis patris acatholici offerre tibi illum infantem baptizatum suo modo ab heterodoxo ministro: nisi nunc eum catholico ritu sub conditione rebaptizes, summum periculum esse, ne maneat infans in illo statu, imo quoniam testimonium catholici baptismi postea, si adoleverit, habere non possit, spem catholicae educationis vix adfore, alioquin esse futuram. Ex ritu consueto heterodoxorum non potes omne dubium validi baptismi excludere; testes peracti baptismi vel non habes praesentes, vel habebis solum heterodoxos qui contra suae sectae ministellum sane difficulter dicturi sint testimonium. Num putaverimus, ecclesiasticam legem seu potius legem divinam — siquidem Ecclesia solum

improbabile sit dubium de valore; 2) quanto bono suscipiens, si forte sacramentum invalidum sit, privetur; 3) quanto incommodo sit sacramenti repetitio ministro: ex quibus omnibus perpensis judicari debet, utrum repetendi obligatio adsit necne; utrum obligatio, si adest, levis sit, an gravis.

Omitti igitur facilius potest repetitio confirmationis, subdiaconatus, diaconatus, etiam extremae unctionis quae aegroti *rationis compoti* simul cum aliis sacramentis *indubie* collatis administrata est, saltem si ex una parte dubia unctionis collatio tamen valde probabiliter valida fuit, et ex altera parte ministro incommodum non leve ex repetitione oriturum est.

Caput IV.

De ministro sacramentorum.

Minister sacramentorum ille est, qui ritum sacrum a Christo institutum ejus nomine peragit. Non omnium sacramentorum idem est minister. De quo confer, quae in singulis sacramentis notantur.

Minister, ut *valide* sacramentum conferat, non modo pro diversis sacramentis ut debita potestate instructus sit et ut materiam et formam a Christo determinatam adhibeat necesse est; sed debet etiam omnino 1) humano modo illam sacram actionem peragere, quia Apostoli et proin omnes ministri sacramentorum deputati atque mandatarii Christi sunt; mandatarius autem nihil agit, nisi agat modo humano; debet 2) in persona Christi eam actionem perficere: quod etiam ex notione mandatarii sequitur. Nam ritus ille non habet vim sanctificandi, quatenus est illa externa actio, sed quatenus est actio a Christo instituta et exercetur Christi nomine. Christi enim actionem, etiam per mandatarii ministerium exhibitam, Pater coelestis adeo aestimat, et secundum Filii sui voluntatem ita accipit, ut propter illam gratiae dona ab eodem Christo determinata hominibus conferat.

Ut vero *licite* minister procedat, praeter debitam subjectionem erga Ecclesiam atque ecclesiasticos Superiores debet in statu gratiae exsistere.

Quae ut accuratius pro fine nostro tractentur, agendum est singillatim de attentione, intentione, probitate ministri; dein de obligatione ministrandi aut denegandi sacramenta.

explicat hac in re, quid sit divini juris — prohibere, quominus hic et nunc infantuli illius baptismus in tuto collocetur, an potius, eam vehementer urgere ut, omissa ulteriore inquisitione, statim conditionata repetitione baptismus certus evadat? 3. Pro America igitur plane puto, nunquam haberi sufficientem certitudinem baptismi rite collati, nisi forte in singulari casu habeas testes catholicos fide omnino dignos, qui tamquam testes de visu certo affirmant, hoc et illo modo se vidisse baptismum hunc particularem conferri. Nam alioqui ne ipsi quidem earum sectarum Episcopi, qui secundum rituales suas leges omnia in baptizando necessaria servare debeant, re ipsa essentialia servant, ut ex aliorum relatione compertum habeo: quodsi ita est, quomodo apud alios ad certitudinem validi baptismi unquam pervenies?